

Minnesanteckningar från Landsbygdskommitténs dialogmöte i Vindeln 2 juni 2016

Inledande anförande - Möjligheter och utmaningar för Västerbottens landsbygd, Länsråd Lars Lustig

Det är fantastiskt roligt att så många samlats här i Vindeln i dag – Vindeln en av Västerbottens alla pärlor! Jag vill ta tillfället i akt och inleda mitt anförande med att citera Vindelns kommuns vision 2020: "Vindeln är Umeåregionens bästa kommun för barnfamiljer och företagsamma människor. Här skapar vi tillsammans hållbar tillväxt förenat med en kreativ, hälsosam och trygg livsmiljö."

Och just detta med *hållbarhet*, *trygghet* och *företagsamhet* tycker jag faktiskt kan tjäna som signum, inte bara för Vindeln, utan för hela vårt län. Eller som någon fyndig person en gång för länge sedan uttryckte det: "Västerbottningen är Norrlands smålänning – företagsam, nykter och frireligiös." Och någon slags substans tror jag alldeles bestämt finns i den beskrivningen.

Jag heter *Lars Lustig* och arbetar som länsråd vid länsstyrelsen här i Västerbotten. Självt är jag gammal inlandsbo; född i Kalvträsk och uppvuxen i Boliden, så jag vågar påstå att jag har egna erfarenheter av vad "livet på landsbygden" innebär - både i termer av möjligheter och utmaningar. Att arbeta på Länsstyrelsen innebär att arbeta för en hållbar landsbygdsutveckling – varje dag. En stor del av det vi ägnar oss åt påverkar på olika sätt möjligheterna att leva, verka och bo på Sveriges landsbygder. Några exempel:

- vi arbetar för att EU:s och Sveriges jordbrukspolitik och landsbygdsolitik inklusive Landsbygdsprogrammet ska få genomslag på regional nivå
- vi ansvarar för företagsstöd i olika former inklusive stöd till kommersiell service
- vi verkar för hållbara betaltjänstlösningar
- vi ansvarar för landskapsvård och reservatsskötsel, liksom för viss kulturmiljövård
- vi arbetar med viltförvaltning
- vi verkar för jämställdheten i länet
- vi arbetar med integration av nyanlända respektive ensamkommande barn
- vi är högsta regionala myndighet för krisberedskap och civilförsvaret

Allt detta är frågor som jag vet av egen erfarenhet engagerar människor på ett påtagligt sätt runt om i hela vårt län.

Västerbotten kan beskrivas som kontrasternas län med påtagliga skillnader mellan kust och inland, mellan stad och landsbygd. Av länets befolkning bor ca 80 procent i kustområdet – och detta faktum sätter i ganska stor utsträckning ramarna för de frågor vi ska diskutera här i dag.

Västerbotten står inför stora utmaningar vad gäller att utveckla en livskraftig landsbygd där människor vill leva, bo och verka. Att skapa attraktiva livsmiljöer och förutsättningar för företagande och sysselsättning är och förblir en nyckelfråga. Sedan måste vi också inse att begreppet "landsbygd" inte är något homogent eller enhetligt begrepp. Det finns många olika sorters landsbygder med varierande behov och förutsättningar. Exempelvis är det tämligen olika förutsättningar för

tätortsnära landsbygd och den mer glesa, perifera landsbygden. Man kan uttrycka det som att det är stor skillnad mellan Kalvträsk och Klabböle, eller mellan Vännäsby och Västanträsk!

Rubriken på mitt anförande är "Möjligheter och utmaningar för Västerbottens landsbygd". Jag tänker applicera detta på ett antal områden som jag bedömer vara särskilt viktiga för landsbygden i Västerbotten:

Demografi: Västerbotten har haft en tämligen stabil befolkningsutveckling ända sedan 1950-talet, även om den till allra största delen beror på Umeås expansion. De senaste åren har länets befolkningstillskott dessutom uteslutande bestått av utrikes födda; och detta är något vi måste vara medvetna om, och agera utifrån. Elva av länets 15 kommuner minskade sin befolkning i fjol. Men av dessa kommuner är det värt att notera att åtta faktiskt hade ett positivt flyttnetto, dvs. fler personer flyttade till dessa kommuner än därifrån. Här spelar förstås invandringen en viktig roll, men inte den enda; också "återvändare" från större städer och tätorter påverkar. Problemet är förstås den skeva åldersfördelningen. Flertalet landsbygdskommuner har en stor andel invånare som är 65 år eller äldre, vilket innebär stora utmaningar för arbetsmarknaden och för upprätthållandet av de gemensamma välfärdssystemen.

Arbetsmarknad: Västerbottens arbetsmarknad har återhämtat sig förhållandevis väl sedan finanskrisen 2009; betydligt bättre än våra grannlän. Under 2016 väntas antalet sysselsatta öka med 0,8 procent, enligt Arbetsförmedlingens december-prognos. Det hamnar visserligen *under* riksgenomsnittets 1,4-procentiga ökning, men en stor del av denna starka utveckling svarar Sveriges tre storstadsregioner för. En utmaning för Västerbottens arbetsmarknad är de mindre kommunernas alltför ensidiga näringslivsstruktur, där beroendet av en enda bransch – eller i vissa fall ett enda företag – är väldigt starkt. Vi har också de senaste åren bevittnat flera fall av företagsnedläggelser i länet, nu senast inom den för inlandet så viktiga träindustrin. Denna utveckling beror på strukturella, inte konjunkturella, orsaker.

Att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för nyanlända är alldeles nödvändigt. En tidig kontakt med arbetsmarknaden är inte bara viktig för individerna, utan för hela samhällsekonomin. Åldersstrukturen bland de utrikes födda är betydligt mer gynnsam än för befolkningen totalt, och tillskottet till de yrkesverksamma åldrarna genereras i stor utsträckning ur denna grupp. Att arbetslösheten bland utrikes födda närmar sig, och i flera fall överstiger, en fjärdedel av arbetskraften är således mycket bekymmersamt.

Ett annat bekymmer på arbetsmarknaden är svårigheterna att matcha lediga jobb mot rätt kompetens. Ett förhållandevis stort antal arbetslösa till trots, uppger 20 procent av de privata företagen och hälften av verksamheterna i offentliga tjänster att de har haft svårigheter att rekrytera personal. Det är främst grundskola, gymnasieskola samt vård- och omsorgsverksamheter som haft de största rekryteringssvårigheterna, följt av IT-yrken och tekniska yrken. Majoriteten av länets kompetensbrister återfinns dessutom i yrken som varit bristyrken i flera år. Arbetslösheten i Västerbotten är något lägre än rikets, men de arbetslösa befinner sig i många fall dessvärre långt från den reguljära arbetsmarknaden.

Lantbruket: är en central näring för länets landsbygd med mjölk och köttproduktion som dominerande driftsgrenar. Produktionen är betydande – länet är t.ex. *mer* än självförsörjande på mjölkprodukter. Lantbruket har betydelse för sysselsättningen, miljön, för bevarandet av natur- och

kulturmiljövården i odlingslandskapet och för en levande landsbygd. I Västerbotten finns 2 600 jordbruksföretag. Av dessa är de flesta småföretag – knappt en fjärdedel har en åkerareal över 30 hektar. Antalet företag minskar dessvärre, medan företagen och produktionsvolymen per företag successivt blir större.

Rennäringen: I Västerbotten finns sju av landets 51 samebyar. Dessa samebyar sträcker sig över hela länets yta, inklusive delar av Västernorrlands och Jämtlands län. Rennäringen är av stor vikt för utveckling och bevarande av den samiska kulturen. Den har även betydelse för den regionala ekonomin i synnerhet i många nordliga landsbygdsområden. Rennäring med produktion av renkött som grund bedrivs ofta i kombination med annan näringsverksamhet där utveckling och förnyelse av kompletterande verksamhet, t.ex. inom slöjd, turism och förädling av renkött ökar i betydelse. Idag möter rennäringen en ökande konkurrens om betesmarkerna från bl.a. infrastruktur, vindkraft, skogsnäring och gruvprospektering. Samtidigt ökar rovdjursstammarna. Upp till halva produktionen av renkött kan gå förlorad till rovdjuren.

Gruvnäringen: Västerbottens län har en lång tradition av gruvnäring. De rika malmförekomsterna har spelat en viktig roll för den ekonomiska och sociala utvecklingen inte bara i regionen utan även påtagligt bidragit till hela landets välfärd. I anslutning till gruvnäringen har många nya företag etablerats. I spåren av prospektering och öppnandet av nya gruvor följer en lång rad frågor om hur det kommer att påverka miljön, människors vardag, bostäder, infrastruktur och samhällsservice. Det är viktigt för länet – utifrån ett hållbarhetsperspektiv – att möta de utmaningar och möjligheter som gruvnäringen kan innebära. Utgångspunkten måste vara att ur ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt perspektiv skapa en långsiktigt hållbar samhällsutveckling i Västerbotten.

Besöksnäringen: Besöks- och turistnäringen i Västerbotten omsätter ungefär 7 miljarder och sysselsätter ca 5 000 personer med fördelningen med potential att växa ytterligare. Stora investeringar är på gång framför allt i Kittelfjäll och Hemavan. Ett växande intresse för matupplevelser kan sannolikt också bli en ny besöksanledning. Även jakt, fiske och den samiska kulturen är intressant för en inhemsk såväl som internationell marknad. I tisdagens SVT Västerbotten sade *Andreas Hassler*, vd för tyska researrangören Charterways Aviation: - Det är huvudsakligen Lappland som begrepp och destination som lockar. Lappland anses härnere vara hemlighetsfullt, gåtfullt och spännande. Det är den emotionella bilden av regionen som lockar.

Kapitalförsörjningen: Landsbygdens företag blir fler, men antalet nya företag ökar inte i samma takt som länet och riket som helhet. En förklaring till den svagare utvecklingen för länets landsbygdsområden är problemen med kapitalförsörjning. Det finns därför behov av marknadskompletterande finansieringslösningar som gör förhållandena mellan stad och landsbygd mera jämlika.

Generationsskiften: Medelåldern bland företagare på landsbygden är hög och det finns stora behov av generationsskiften. Särskilda förutsättningar gäller de areella näringarna men förstås även andra näringar. Insatser krävs för att främja ungdomars företagsamhet, kreativitet och innovationsförmåga.

Den sociala ekonomin på landsbygden spelar en viktig roll för utveckling av entreprenörskap, sociala innovationer och socialt företagande. Kooperativ och gemensamhetslösningar är många gånger nödvändiga för att upprätthålla servicefunktioner och försörjning i glest befolkade områden där det råder brist på arbetstillfällen. I Västerbotten finns som bekant en stark folkrörelsetradition som är

viktig att slå vakt om och stödja. Det finns exempelvis ca 400 byaföreningar i länet, liksom ett stort antal kultur-, väg-, vatten- och idrottsföreningar.

Infrastruktur: Västerbotten är genom sina avstånd och sin gleshet starkt beroende av goda kommunikationer för såväl gods- som persontransporter. Dessvärre är både vårt vägnät och Stambanan undermåliga och behöver omgående förbättras. Vi kan exempelvis inte ha en Europaväg där man långa sträckor bara får köra 80 km/h, och där till och med omkörningsförbud råder på vissa vägavsnitt! Kollektivtrafiken är och förblir viktig för både näringsliv och befolkning.

Bredband och telekommunikationer: Västerbotten har en väl utbyggd bredbandsinfrastruktur i stora delar av länet. Det finns dock platser i länet som helt saknar möjlighet till både fast och mobil uppkoppling av god kvalitet. I stora delar av länet fordras också förbättrade telekommunikationer. I turistorter utan bredband har företag problem med kortbetalningar pga. överbelastning av det mobila nätet under högsäsong. Generellt är mobiltäckningen ännu inte tillfredsställande i fjällen och glesbefolkade områden i inlandet, medan kustlandet har goda telekommunikationer. Åtgärder behövs därför både för näringslivets utveckling och för befolkningen i missgynnade områden, inte minst av säkerhetsskäl!

Tillgången till butiker: Utglesningen av butiksnätet fortsätter dessvärre. Avståndet mellan länets kvarvarande 50-talet landsbygdsbutiker överstiger i flertalet fall 15 km. Utvecklingen för försäljningsställen för drivmedel är liknande med ökande avstånd och därmed problem för företag och befolkning. Många av butikerna och mackarna är också ombud/utlämningsställe för t.ex. apotek, systembolag, Svenska spel, jakt- och fiskekort, gods, kommunal information och posten. En nedläggning innebär därför avsevärt försämrad servicetillgänglighet. Det nya statliga driftsstöd som gäller från och med den 1 april i år kan dock väsentligt stärka de små butikernas förmåga att överleva!

Grundläggande betaltjänster: Begreppet grundläggande betaltjänster innefattar betalningsförmedling, kontantuttag och hantering av dagskassor. Utvecklingen på betaltjänstmarknaden går mot ett kontantlöst samhälle och alltmer tekniska lösningar för betaltjänster. Banker läggs ner eller slutar med kontanthantering och antalet uttagsautomater minskar. Denna utveckling innebär problem för både befolkning och företag på landsbygden.

Slutligen: Till syvende och sist handlar det ändå om att Västerbottens landsbygd behöver kunna erbjuda livsmiljöer som attraherar *både* kvinnor *och* män sett till arbetsmöjligheter, fritidssysselsättningar och upplevelse av trygghet. Betydelsen av att arbeta med jämställdhet och jämställdhetsintegrering är därför en väsentlig del också av arbetet med landsbygdsutveckling.

Jag nämnde inledningsvis att en Länsstyrelse arbetar med hållbar landsbygdsutveckling mest hela tiden. Nu vill vi förstärka detta ytterligare genom att använda och samordna alla de verktyg vi har tillgängliga i vår roll som sammanbindande länk mellan aktörer i länet, centrala verk och myndigheter och regeringen. Vi kommer inom kort att lansera denna satsning under arbetsnamnet "Hela Västerbotten – Länsstyrelsens kraftsamling för landsbygden". Se denna informationsläcka som en liten "teaser".

Möjligheter och utmaningar för Norrlands landsbygd, Kenneth Nilshem, Vice förbundsordförande i Norrlandsförbundet

Kenneth Nilshem presenterar Norrlandsförbundet och förbundets syn på landsbygdens möjligheter och utmaningar så som de beskrivits i Norrlandsförbundets rapport "NORRLAND - En bra bit av Sverige"

Vad är Norrlandsförbundet? Norrlandsförbundet är en politiskt obunden intresseorganisation. Sedan grundandet 1952 har förbundet drivit frågor som rör Norrlands utveckling inom till exempel näringsliv, högre utbildning, infrastruktur, kultur, tillväxt och arbetsmarknad. Som medlemmar i förbundet finns privatpersoner, företag, organisationer, kommuner och landsting. Alla med ett gemensamt intresse av att belysa Norrlands värde och möjligheter. Förbundet arbetar aktivt för att visa Norrland som en i allra högsta grad närande del av Sverige.

Norrlandsförbundet har, enligt stadgarna, till syfte att sprida upplysning om norrländska förhållanden och främja Norrlands ekonomiska, kulturella och sociala utveckling. Medlem kan den bli som delar våra värderingar enligt förbundets syfte samt att den årliga medlemsavgiften inbetalas till förbundet. Förbundsstyrelsen är förbundets högsta beslutande organ.

Norrland med möjligheter och utmaningar Norrlandsförbundet arbetar med ett antal viktiga frågor för Norrlands utveckling och framtid. Det gäller infrastruktur, kommersiell och offentlig service, kompetens- och arbetskraftsförsörjning, kapitalförsörjning och lokal utveckling. Norrland har de mänskliga resurserna och sina naturresurser. Styrkor som skogen, malmen och vattenkraften. De värden som skapas i bygderna måste till olika delar stanna lokalt och regionalt. I regeringens nyindustrialiseringsstrategi som presenterats finns skogen som ska ge oss förnybara material och bränslen. Norrlandsförbundet är av den absoluta uppfattningen att skogen och malmen, rätt förädlade, kommer att vara resurser som gör Sverige rikt under lång tid framöver. Dock måste Norrland få en större del av avkastningen från de utvunna naturresurserna. Det gäller även för vattenkraften.

Infrastruktur En särskild utmaning som Norrland har att hantera är de långa avstånden. Här krävs särskilda åtgärder för att överbrygga det faktumet. Investeringar i infrastruktur av olika slag, byggande och nyttjande av modern teknik på olika områden. Digital infrastruktur på hälso- och sjukvårdens område är ett exempel. En höjd ambitionsnivå beträffande bredbandsutbyggnaden är något Norrlandsförbundet starkt bejakar. I Norrland finns många levande småorter och glesare landsbygd med hög livskvalitet. Det har också tillresta besökare upptäckt, men ofta frågas det efter bättre fungerande IT. Norrbotniabanan, dubbelspår på nya Ostkustbanan och ett tillfredsställande underhåll på samtliga järnvägssträckningar i norra Sverige måste sättas före satsningar på höghastighetsbanor.

Kommersiell och offentlig service Tillgång i hela landet till olika servicetjänster kan anses tillhöra infrastrukturen. Det ger förutsättningar för ett attraktivt Norrland, där människor har försörjning och en hög livskvalitet. Servicefrågorna har utretts ett antal gånger, nu handlar det om att göra verkstad av de förslag och intentioner som redan tagits fram. Samverkanslösningar mellan privata, offentliga och ideella aktörer skapar mervärden och stärker landsbygdens attraktionskraft. Statliga bolag och myndigheter måste ges andra ägardirektiv och regleringsbrev. De måste tydligare uttrycka statens ambition med ansvaret för de delar av samhällsservicen som åligger staten. Det handlar om

verksamhet och service i hela landet. Skatteverkets hantering av sina kontor och servicen runt om i landet är exempel på hur det inte får gå till. Trafikverkets, SJ:s och Postens verksamhet, tjänster och service är andra delar där riksdag och regering bättre måste styra med uppdrag och mål för att hela landet ska leva och utvecklas.

Kompetens- och arbetskraftsförsörjning Det är angeläget att vi ger människor och verksamheter förutsättningar att finnas kvar i norra Sverige, och även att rekrytera ny kompetens. Lokala lärcentra är ett framgångskoncept för bygder där avstånden upplevs långa. Distansoberoende utbildning är en viktig Norrlands- och landsbygdsfråga. Distansutbildning når nya studerandegrupper som är ortsbundna och av andra skäl inte kan läsa på campus. Detta gäller i hög grad högskole- och universitetsutbildningar som exempelvis polis, socionom, ekonom och lärare. Norrland behöver också bättre resurser till vuxenutbildning, yrkeshögskoleutbildning, folkhögskolor och arbetsmarknadsutbildningar. Här behövs ytterligare åtgärder, och vi har tidigare sett att här ger rätta åtgärder en snabb positiv förbättring för individ och samhälle. Vi vill se att den kompetens som redan finns hos de som bor och verkar i Norrland ytterligare kan utvecklas, och att människor också får upptäcka, även på detta område, att man kan flytta hit, utbilda sig, utveckla sig och försörja sig.

Omfördela statliga jobb I de statliga verk och myndigheter som flyttat verksamhet ut i landet vittnar man om att kompetens går att hitta utanför Stockholm och andra storstäder. Det finns många vinster att göra genom att omlokalisera verksamhet. En är de minskade hyreskostnader man får om man etablerar sig utanför Stockholms tullar. Norrlandsförbundet vill se statlig verksamhet, som ska ge service till människor och verksamhet i hela landet, i större utsträckning lokaliserad till arbetsmarknadsregioner med landsbygd och gleshet.

Påfolka Norrland Vi ser idag hur mindre kommuner på ett bra sätt tar emot flyktingar och migranter som kommer till vårt land. En bättre statlig stimulans och effektivare åtgärder skulle ge många lokalsamhällen än bättre förutsättningar att integrera våra nyanlända på ett bra sätt. Vi får dem att välja Norrland och börja bygga sina nya liv här. Norrlands befolkning kan och behöver bli större. Vi behöver påfolka Norrland. För att stärka integration och gemenskap så behövs fysiska mötesplatser. Norrlandsförbundet vill se en stimulans till utveckling av lokala träffpunkter och samlingslokaler.

Tillgång till kapital för växande För landsbygdens utveckling och för vår del Norrlands utveckling är det viktigt med tillgång till effektiv kapitalförsörjning till idéutveckling och företagsutveckling. För alla innovatörer som bär på och utvecklar produkter och tjänster som ger framtidens jobb och försörjning är tillgång till kapital alltför ofta hindrande. Nya finansieringsmodeller måste utvecklas. Mer fokus måste sättas på lokal kapitalförsörjning i bygdebolag, tillväxtkassor och system anpassade till små företag och enskilda på landsbygden. Där de framtida jobben och människors försörjning finns, där måste det finnas ekonomiska medel att stödja en långsiktig utveckling.

Sammanfattning Norrlandsförbundet efterlyser en landsbygdspolitik som hänger ihop, som är förutsägbar och långsiktig. Där stuprören blir till hängränna. Där tidigare och nu pågående utredningar och arbete knyts ihop till en helhetssyn på svensk och norrländsk landsbygd, där dokument och uttalanden görs till verkstad och verklighet.

Diskussion i storgrupp

- Norra Sverige är rikt på naturresurser i form av vattenkraftsel, skogsråvara och mineraler. Med dagens beskattningsregler får inte bygden där råvaran hämtas del av de enorma intäkterna, men den står däremot kvar med de negativa miljöeffekter som kan uppkomma. Redan Axel Oksenstierna sade att "vi hafva ett Ostindien inom Sveriges gränser". Han syftade på att norra Sverige var att se som en koloni där man kunde hämta värdefulla råvaror. Här behövs det nya regler för beskattning.
- Dagens beskattningsregler medför att folk skattar där de är folkbokförda och inte där de har sina sommar- eller vinterstugor. Detta gör att många glesbygdskommuner behöver upprätthålla en service som de inte får täckning för via skattemedel. Här finns det en hel del att göra.
- Det behövs utvecklade målsättningar och lagändringar för att ge utrymme för utbyggnad av bredband i glesbygd
- Jämställdhetsperspektiv behöver appliceras med tanke på demografin då kvinnor i barnafödande ålder är underrepresenterade i lands- och glesbygd. Unga kvinnor är ofta förändringsagenter och där unga kvinnor väljer att bo väljer även unga män att bo. Det är därför viktigt att satsa på att attrahera unga kvinnor på landsbygden.
- Kollektivtrafiken behöver utvecklas men på landsbygden behövs bilen! Idag är ett sätt att klara av att bo kvar i glesbygden att pendla långa sträckor.
- Behov av stimulans för investeringar i industrin på landsbygden
- Mediemörker inträder i Norrland då allt fler lokala nyhetsredaktioner lagt ner

Diskussioner i små grupper

Grupp1

- Det behövs expert- och specialistfunktioner per capita i landsbygd. Varje kommun har svårt att ha alla specialistfunktioner. Därför behövs det bättre möjligheter att dela vissa funktioner mellan kommuner.
- Kompetensfrågor; springande punkt. Avstånden. Tillgången till kompetens är viktigast för landsbygden. Sökande till utbildningar från regionen blir kvar i regionen. Lokala mentorer och stödfunktioner är viktiga för att fullfölja studier. Större genomgång och examinationsfrekvens när man har lokalt stöd. Bra med lärcentra, Akademi Norr Understödjer LBK arbete.
- Vid Darwins universitet får man inte ge en enda kurs om man inte erbjuder den online också. Idag finns vi på en global utbildningsstruktur. Tillgång till hela världen. Evidensbaserat. Nationell likvärdighet gällande utbildning är jätteviktigt.
- §§ 14 och 15 i kommittéförordningen; **alltid** en konsekvensanalys med landsbygdsperspektiv. HELA GRUPPEN STÄLLER SIG BAKOM. Kan göras utifrån samma kommunindelning som LBK använt.
- Ge statliga myndigheter i uppdrag att ge glesbygdskommuner särskilt stöd för ökad nationell likvärdighet. (fråga ställd till Aida Hadzialic 2015-10-14 och besvarad av Näringsdepartementet).
- Är det möjligt att skruva i systemet gällande nationell likvärdighet?

- Pilotprojekt; piska morot att få fart på universitet
- Landsbygden har samma regelverk som resten av Sverige vilket inte alltid är bra då landet ser olika ut. På landsbygden upplevs det ofta att "makthavarna" inte ser de lokala konsekvenserna av sina beslut. Exempel; dyr tågpendring, tio gånger så dyr mot vad ändamålet krävde. Sannolikast utifrån att EU-direktiv ställde kraven. Genomför differentierade regelverk där behoven finns, för vad som helst och hur man kan implementera regelverk utifrån ovanstående landsbygdskonsekvenstänk. Lagar och förordningar får inte bli ett stopp för idéer. Regelverken måste anpassas för att passa landsbygden också. Se över regelverk och lätta upp för landsbygden
- Bostadsförsörjningen, strandskydd. Man måste kunna skilja på område till område. Differentierade regelverk.
- Förändra i regelverket om att man bara får ha en huvudman i skolan. Möjliggör för delade tjänster mellan olika huvudmän för små skolor. Skolor; små skolor. Grundskolor. Byskolor. Bekymmer med för få behöriga lärare. Se till att det går att ha flera huvudmän för grundskolan så att friskolor och kommunala skolor kan dela på lärare utan att båda behöver vara arbetsgivare. Fjärrundervisning är jättebra. Regelverk om att man inte får ha olika huvudmän ställer till det. Exempel: föräldrakooperativ som behöver använda kommunala skolans lärare till vissa ämnen, t.ex. slöjd. Kommuner med färre invånare måste också kunna samverka utifrån samma tanke. Distansutbildning grundskola över kommungränserna
- Utlokalisera myndighetsfunktioner till servicepunkter. Servicepunkter; kanske ha en sjuksköterska som finns någon gång i veckan. Servicepunkter, virtuellt hälsorum. Global efterfrågan på glesbygd som söker glesbygd! Från olika länder. Nu ser vi hur man inte längre söker landsbygd mot städer utan landsbygdsområden söker andra landsbygdsområden för erfarenhetsutbyte.
- Lärcentra-tanken har spritts över världen. Exportvara som efterfrågas!
- Vår största möjlighet är invandrarna. Och kanske vår enda möjlighet.
- Slutkläm: Ofta regelverken som sätter käppar i hjulen för att landsbygden ska kunna utvecklas i än större utsträckning.
- Samhällsmaster – täckning i hela landet
- Servicepunkter – Befintliga kan utvecklas med till exempel sjuksköterskor för enklare uppgifter.
- Lär av Norge när det gäller avkastning av naturtillgångar; vattenkraft mm.
- Förslag på pilotprojekt: avsätt resurser till regioner och kommuner för köp av eftergymnasiala utbildningar i samarbete med högskolor och universitet.
- Statligt stöd till regionala stödstrukturer, se förslag nedan.
- statliga medel för regionala stödstrukturer, som jag själv är ett exempel på (genom SUPER-som står för "Skolutveckling i praktiken på evidens av relevans"). Tidigare fanns t.ex. medel för sådan verksamhet inom socialtjänstens område men dels försvann dessa medel, och dels har jag inte sett något liknande för utbildning. I Långtidsutredningen 2015, och bilaga 7 (SOU 2015:101) skriver man bl.a så här:

Per-Daniel Liljegren, utbildningsstrategi Region Västerbotten inlaga:

Omräknat till vilket befolkningsunderlag kommunerna behöver ha för att få en effektiv organisation av grundskolorna, innebär det cirka 10 000 invånare. Om ambitionen är att kommunerna ska ha utvecklingskraft är det sannolikt att det skulle krävas större befolkningsunderlag, kanske åtminstone

20 000 invånare. I vårt län gäller det senare endast två (av länets 15) kommuner, Umeå och Skellefteå, varför jag möter dessa utmaningar dagligen och försöker hjälpa till så gott jag kan genom kontakter med ett tiotal lärosäten, nationellt och internationellt, något tiotal lokala, regionala, nationella och internationella nätverk, departement och myndigheter (där jag så sent som förra veckan träffade fyra generaldirektörer samtidigt vilket var en helt överväldigande händelse jag aldrig upplevt tidigare).

Ett tredje perspektiv som jag snuddade vid men inte direkt diskuterade är möjligen en "exportprodukt" – en begynnande global efterfrågan på välfärdstjänster i glesbygd. De senaste åren har personer från olika delar av världen nästan vallfärdat till Glesbygdsmedicinskt centrum (GMC) i Storuman för alla de projekt de bedriver, inte minst virtuella hälsorum. För bara några veckor sedan var jag med min fru till Canada där hon presenterade konceptet och bl.a. visade en film som Microsoft gjort om detta i Slussfors, av alla ställen. Förutom Canada har man projekt tillsammans med Indonesien, Kenya, Grönland, Skottland, Norge m.fl. och besök från Rysslands hälsoministerium, och "en kille" (Stacey Changs som ville ta framtidens sjukvård från Storuman till Texas! för Board of Trustees med Colin Powell som ordförande och bl.a. Madeleine Albright i styrelsen.)

Ytterligare ett perspektiv jag bär med mig är att resten av världen 2050 förväntas se ut mer som Västerbottens län gör redan idag med mer än 70% av befolkningen i städer. Vi ligger alltså 20–30 år före resten av den postindustriella världen – vilket vi nu försöker utnyttja som hävstång i landsbygdsutveckling.

Eftersom det krävs fler specialistfunktioner per capita i glesbygd än i urbana miljöer, medan utbildningsnivån ofta är den motsatta, antar jag antar att fler demokratiska välfärdsstater kommer att efterfråga regionala utvecklingsinitiativ, tekniska lösningar etc. enligt ovan. De som redan nu börjar fatta detta verkar dock inte vara Sveriges städer (inte ens Umeå) – utan snarare glesbygd i andra demokratiska välfärdsstater. Vi diskuterar därför nu att vidga verksamheten från medicin till utbildning, socialtjänst m.m. och mitt eget arbetsnamn för detta enkla men vidlyftiga är WISPA (Welfare Institute for Sparsely Populated Areas).

För mig som flyttade från Göteborg 1997 till Storuman i Lappland ("av alla ställen" som folk sade när vi flyttade) är detta en både förvånande och förväntad utveckling på samma gång. Samtidigt har jag också fått se några av Sveriges bästa skolresultat på nära håll och tycker jag har lärt mig en del om kvalitet inom utbildning som jag nu gärna delar med mig av.

Ni är givetvis välkomna att kontakta mig om ni vill ha kompletterande information, beskrivningar. Jag bifogar en intressant artikel om glesbygdens "8 D" skriven av bl.a. Dean Carson, prof. in rural and remote research från Australien men knuten till GMC i Storuman

Grupp 2

- Idag har vi en dålig geografisk matchning när det gäller indelning av olika myndigheter detta försvårar samverkan.
- Idag har vi en mycket låg självförsörjningsgrad när det gäller produktion av livsmedel. I norra Sverige kan vi utan stor miljöbelastning producera mycket mera mat än vad vi gör idag. Detta skulle skapa jobbtillfällen. Finland ligger mycket bättre till map detta.

- Vi behöver ta avstamp i 3 E då vi arbetar för landsbygdens framtida utveckling; etnicitet, equality och environment. Vi ser idag hur flyktingströmmen påverkar befolkningsutvecklingen. Bjurholms kommun är ett exempel som pga immigration haft positiv befolkningsutveckling de senaste 3 åren. Att lyckas få de nya svenskarna att stanna blir en knäckfråga.
- Man använder ofta fel kriterier då man fattar beslut om eventuella neddragningar. Ofta baseras bedömningar på antal besökande, antal elever etc. Ur ett landsbygdsperspektiv hade istället avstånd för medborgare till närmaste serviceenhet varit mer befogad grund för beslut.
- I Västerbotten har man kommit en bra bit på väg när det gäller digitala tjänster. Men det finns fortfarande många vita fläckar. Att sakna tillgång till digitala tjänster utgör ett demokratiunderskott.
- Det finns en uppsjö lagar och regler som verkar mot glesbygd då den är anpassad för annan geografi och demografi. Detta driver urbaniseringen vidare.
- Makten finns i staden detta påverkar attraktiviteten hos landsbygden
- Cirka 75 % av landets journalister bor på Söder i Stockholm, det är uppenbart att detta påverkar mediabevakning och den bild som ges av landsbygd och av norra Sverige.
- Det finns verktyg för landsbygdens utveckling i ex landsbygdsprogrammet, men komplexiteten i program och i hantering gör att det bara är professionella stödsökare som hittar fram. Släpp pengarna loss så att de gräsrotskrafter som finns kommer i arbete.
- När det gäller integration så ligger inte svaren inom integrationspolitiken det är en bredare ansats som behövs, det samma gäller frågan om landsbygdens utveckling.
- Kan vi formulera mål/vision som får kolossal genomslagskraft för landsbygden så kan vi påverka på allvar (ex 0-visionen i trafiken)
- På landsbygd är det svårt att hitta kvalificerade lärare. Med hjälp av teknik så skulle man kunna ha lärare på distans och assistenter på plats fysiskt.
- Staten skulle behöva styra universitet och högskolor tydligare så att det genomförs fler utlokaliserade utbildningar.
- Vi behöver bättre skilja på politik för glesa områden och politik för tillväxtområden.
- Länsstyrelsen skulle kunna få en tydligare samordnande roll för landsbygdens utveckling
- Många kommuner får ett allt svårare uppdrag med den demografiska utmaning som hela tiden växer. Hur kan staten avlasta, stödja kommunerna? I slutändan handlar det om rätten till likvärdig samhällsservice för de skattepengar man betalar in.

Grupp 3

- Att stad och landsbygd hör ihop – inte står i motsatsförhållande till varandra.
- Det går inte att lämna över till marknadskrafterna att styra upp situationen. Marknadskrafterna styr inte – regeringen måste styra marknadskrafterna. Ekonomiska ställningstaganden görs utan konsekvenstänkande – inget får kosta något, men vad kostar det att avfolka landsbygden som jämförelse?
- Entreprenörskapet måste hela tiden ligga i botten – det är det som ska skapa jobben.
- I tätorter och städer är det hela tiden självklart att samhället ska både ordna saker och stå för kostnaderna – på landsbygden ska invånarna med samma självklarhet lösa problemen själva.
- En sammanhållen politik måste betyda att allt drar åt samma håll, och att beslut som fattas tas med helhetsperspektiv och koll på konsekvenserna.

- Inlandsinnovation skulle säkerställa att det gjordes investeringar i norrlands inland. De gick in som delägare i Cranab, vilket var en stor besvikelse. Efter nedläggningen förs nu kapitalet över till Fondinvest, vilket innebär att pengarna hamnar vid Stureplan igen.
- Utbildning är oerhört viktigt, tillgång på utbildning på lokalplanet. Resurserna har minskat, det satsas inte lika mycket. Fler webbaserade kurser lanseras, men det är inte tillräckligt. På universiteten ska det produceras mer och mer för mindre pengar. Det behövs mer satsningar.
- Webbaserat fungerar för enstaka kurser, program blir för tungt. Då behövs kluster, lärcenter för att få det sociala stödet från andra i elevgruppen som behövs. Lokala utbildningar är en nyckel både för att underlätta vidare studier och omskolning och för att få folk att stanna på orten.
- Det är viktigt med tydliga glesbygdskriterier för att fördela resurser på ett bra sätt.
- Det måste tas hänsyn till lokala individuella förutsättningar, det är nödvändigt för att varje plats ska kunna utvecklas på bästa sätt efter egna förutsättningar.
- Utbyggnad av IT-infrastrukturen måste styras från centralt håll – marknads-krafterna fungerar inte på landsbygden, mycket mindre i glesbygd! Elför-sörjningen har bättre lagstiftning där det finns definierat vem som ska leverera och vad som ska levereras! IT-lagstiftningen är helt tandlös. Det måste skapas styrkrav i lagstiftningen som säkrar medborgarnas rättigheter
- Eldistributionsfrågan – nätkvalitet. Underhållet av elnätet är mycket eftersatt i Norrland, och nu ska kostnaderna för underhållet läggas ut på abonnenterna. Underhållet av elnätet – på samma sätt som väg- och järnvägsnätet – borde skötas och finansieras centralt för att säkerställa rättvis kostnadsfördelning.
- IT-utbyggnadsmålet är högre nu, vilket ställer ännu högre krav på insatser från centralt håll.
- Utmärkta delrubriker i delbetänkandet, men en fattas: förenkla för företagen. Företagen skapar jobb så att folk kan bo kvar där de vill bo. Skattefrågor, underlätta för nya företag – en ny företagare från Syrien hamnar i ett träsk av regler.
- Underlätta generationsväxling på bostadsmarknaden. I t ex Nordmaling finns många tomma hus. De ingår i skogsfastigheter, så de säljs inte eftersom ägarna vill ha skogen kvar. Om det var billigare att stycka av lägre lantmäteriaavgifter då skulle husen säljas ...
- En betydande del av beskattningen av vattenkraften och vindkraften borde tillfalla ursprungskommunen som kompensation för förstörd natur mm. I första hand fastighetsskatten, men även skatten på produktionen! Uppgörelser om ersättning görs med markägaren (vattenkraften för 60 år sedan), men bygden mår dåligt hela tiden.
- Det går 5 tåg/vecka från Storuman lastade med virkesråvaror strömmar ut ur Norrland hela tiden.
- Det behövs en skattereform för hela Sverige.
- Regelverk kostar inget att förändra ... Exempelvis strandskyddet (ex Arjeplogs kommun har drygt 3000 invånare och drygt 8000 sjöar ...) möjlighet till strandtomt skulle kunna vara en attraktivitetsfaktor. Skolor i glesbygd behöver ett anpassat regelverk jämfört med skolor i storstadsområden. En allmän översyn med inriktning på landsbygdens speciella förutsättningar.
- Statlig/offentlig närvaro är viktigt för privata investerare – dels att det finns samhällsservice för den personal som rekryteras, men också som signal att detta är en bygd värd att investera i.
- Skollagen är rigid om lärares närvaro mm. Tekniska lösningar löser inte problemet – ny teknik leder oftast till centralisering istället.
- Kommer kommittén att vilja testa nya saker?? Ex "skattefria zoner" (ex Estland) "100 lokala valutor" (Ex Tyskland, London) "Dessa postnummer har 5 % lägre arbetsgivaravgifter"

- EU har stödsystem, men de är komplicerade. Har vi en bra sammanhållen politik för att utnyttja EU:s stödsystem, eller går vi miste om en massa pengar på grund av att små kommuner och andra inte har kraft att navigera i systemen?
- Volvo i Umeå fick inte transportstöd från EU för hytter till Gent – flyttade produktionen till Frankrike och fick stöd.
- Staten har lämnat över landsbygdsutvecklingen till EU-stödet – vad händer sedan?
- Landsbygdsprogrammet gör eftergifter för alltför många intressen – för upphackat.
- Ingen möjlighet för små företag att söka EU-stöd – alldeles på tok för komplicerat.
- Alliansregeringen trodde att marknadskrafterna skulle lösa allt – nu måste man ta tillbaka styrmedlen där det inte fungerar.

Grupp 4

Vad innebär en långsiktig sammanhållen politik?

- Det är viktigt att undvika kontraproduktiv politik. Exempel på det är att Försäkringskassan lägger ner sin verksamhet vilket innebär att arbetstillfällena försvinner, samtidigt som Arbetsförmedlingen söker efter arbeten. Ett hel-hetsperspektiv är nödvändigt. Myndigheter ser endast till sina uppgifter de ser inte utanför sitt ansvarsområde. Detta måste politiken ta ansvar för och styra via regleringsbrev etc.
- Man måste se till andra avkastningskrav än ekonomisk avkastning på statligt satsade pengar. Även avkastning i form av samhällsnytta måste räknas in.
- En sammanhållen politik måste gripa över alla sektorer. Även kultur och boendemiljö är viktiga frågor för att människor ska välja att bosätta sig på landsbygden.
- Spelreglerna måste vara långsiktiga och gå över partigränser.
- Man måste skapa förutsättningar för företagande. Det krävs radikala åtgärder.
- Man måste säkra ungdomsperspektivet i landsbygdsutvecklingen. Man måste även arbeta för att få yngre kvinnor att bli kvar på landsbygden. Frågorna man måste ställa är vad dessa gruppen efterfrågar.
- Man måste sluta prata stad och land och i stället se allt som en helhet. Normer är ofta anpassade till staden.

Möjligheter med statens verktygslåda – förslag och problem

Lagstiftning:

- I Örnsköldsvik har man infört en "landsbygdssäkring" i varje kommunbeslut. Gruppen tyckte det var en god idé. Det är en brist idag att konsekvens-beskrivningar för landsbygden saknas i riksdags- och regeringsbeslut.
- Lagstiftningen måste differentieras. T.ex. strandskyddsreglerna måste anpassas till olika förhållanden och det kan inte gälla samma regler för hur en busshållplats ska utformas i staden som på landsbygden.

Ekonomi:

- Generella statsbidrag fördelas per individ. Det innebär att pengarna till Väs-terbotten i huvudsak går till Umeå.
- Det krävs för stora bankkrediter för att få jobben.
- Det tar för lång tid att söka bidrag. Risken för konkurrensnedvridning i samband med bidrag måste hanteras.
- Pengar från vatten-och vindkraft måste gå tillbaka till bygden.

- Det är för hög ränta på statliga lån via ALMI, Norrlandsfonden.
- Man måste omfördela resurser långsiktigt t.ex. genom lägre arbetsgivaravgifter. Det ger dynamiska effekter.

Entreprenörskap:

- Olika politikområden måste samordnas för att underlätta för företagande.
- Gruppen "kombinatörer" växer snabbast, de har både anställning och eget företag. Spelregler måste anpassas till det.
- Upphandlingar måste delas upp så små entreprenörer kan lämna in anbud.

Statliga jobb:

- Det är ett viktigt signalvärde att statliga jobb finns spridda i landet. Det finns dock risk för att det blir för mycket fokus på de statliga jobben. Generellt så automatiseras olika jobb och även statliga jobb kommer delvis att försvinna. Någon framförde att attraktivitet är en viktigare fråga att driva.
- Man kan även sitta ute på landsbygden på lokala kontor med medarbetare från olika myndigheter, eller hemma och jobba för statliga verk etc.

Boende:

- Möjlighet till ett bra boende är en viktig fråga för att människor ska bosätta sig på landsbygden. Strandskyddet sätter käppar i hjulet.
- Det finns idag inga bostäder på landsbygden. Man måste arbeta för att det byggs hyreslägenheter även där.